VALTIOVARAINMINISTERIÖ

17.5.2016

Julkisen hallinnon ICT-osasto

Eduskunnan tarkastusvaliokunta 18.5.2016

Asia: K 10/2016 vp Hallituksen vuosikertomus 2015

Valtiovarainministeriön lausunto tarkastusvaliokunnan esittämiin kohtiin hallituksen vuosikertomuksen liitteessä 3 – Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta:

Sähköinen tunnistaminen ja varmennepalveluiden puutteiden ja ongelmien korjaaminen

EK 11/2008 vp — K 6/2008 vp — K 10/2008 vp — TrVM 1/2008 vp

Eduskunnan kannanotto:

> *Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin esille tulleiden sähköisen tunnistamisen ja viranomaisten varmennepalveluiden puutteiden ja ongelmien korjaamiseksi ja esittävän niitä koskevat lainsäädäntöratkaisut sekä muut tarpeelliset toimenpiteet.*

Valtiovarainministeriöllä ei ole lisättävää siihen, mitä hallituksen vuosikertomuksen liitteessä 3 on asiasta todettu.

Eduskunnan lausuman mukaisesti on erilaisissa hankkeissa tai työryhmissä pyritty ratkaisemaan sähköisen tunnistamisen ongelmia vuodesta 2008 lähtien. Alan toimijoilla on ollut ristiriitaisia näkemyksiä tarvittavista ratkaisuista eikä myöskään viranomaisilla ole ollut yhtenevää kantaa. Toukokuusta 2014 lähtien valmisteltiin laajalla, avoimella valmistelulla lakiehdotus (HE 272/2014), jolla muutettiin sähköisen tunnistamisen ja allekirjoituksen lakia (617/2009) siten, että toimijoiden välille muodostetaan luottamusverkosto. Eduskunta hyväksyi lain 21.1.2015 (139/2015) ja se tuli voimaan 1.1.2016. Lain toimeenpanon valmistelu tehtiin avoimena valmisteluna, johon alan toimijat osallistuivat laajasti.

Lakimuutoksen on tarkoitus poistaa sähköisen tunnistamisen markkinoita vaivanneet ongelmat ja antaa mahdollisuuksia myös uusille toimijoille tulla markkinoille. Valtiovarainministeriö katsoo, että nämä toimet ovat olleet riittävät ja että näiltä osin hallituksen toimet ovat korjanneet eduskunnan havaitsemat puutteet.

Varmennepalveluiden tilanne on merkittävästi muuttunut sitten eduskunnan lausuman antamisen. Kansalaisille suunnatuissa palveluissa ei ole kuitenkaan tunnistautumisen suhteen juurikaan tapahtunut muutosta, koska kansalaiset käyttävät etenkin pankkitunnuksia. Erillinen kortti on kansalaisille teknisesti hankala eikä tue nykyisiä laitteita. Sen sijaan varmennepalveluiden käyttö on laajentunut merkittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöiden tunnistamisessa ja sähköisissä allekirjoituksissa. Seuraavaksi se tulee laajentumaan sosiaalitoimeen. Myös useat muut ammattikunnat käyttävät valtion varmennepalveluita. Vaikka varmennepalveluiden kehitys ei ole ollut sellaista kuin vuonna

2008 odotettiin, voidaan todeta, että varmennepalveluiden käyttö on levinnyt ja sen infrastruktuuri on tullut käyttöön.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin ja lausuma voidaan poistaa.

Julkishallinnon tietojärjestelmien yhteentoimivuus

EK 21/2008 vp — K 15/2008 vp — TrVM 6/2008 vp

Eduskunnan kannanotto:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla taataan julkishallinnon ja ensimmäiseksi terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuus, yhteiset sovelluspalvelut ja avoimet rajapinnat tietojärjestelmien väliseen saumattomaan tietojen vaihtoon.

Valtiovarainministeriö on yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa kuvannut tehtyjä toimenpiteitä varsin yksityiskohtaisesti hallituksen 2015 vuosikertomuksen liitteessä 3.

Tietojärjestelmien välinen tiedonvaihto on jatkuvaa panostusta vaativa alue. Valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat ryhtyneet toimiin julkisen hallinnon yhteentoimivuuden (tietohallintolaki 634/2011), terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteentoimivuuden (sähköinen lääkemääräys, potilastiedon arkisto ja Omakanta-palvelu) sekä yhteisten sovelluspalvelujen ja rajapintojen (Kansallinen palveluarkkitehtuuri -hanke VM140:00/2013) kehittämiseksi. Hallituksen esityksessä 59/2016 vp eduskunnalle laeiksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista sekä valtion yhteisten tieto- ja viestintäteknisten palvelujen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta säädettäisiin sähköisen asioinnin tukipalvelu tiedonvälityskanava (kansallinen palveluväylä) VRK:n tuottamaksi palveluksi ja velvoitetaan viranomaiset sitä käyttämään. Lisäksi julkisessa hallinnossa on otettu käyttöön yhteisiä integraatioratkaisuja, joita on hyödynnetty valtionhallinnon tietojen vaihdossa.

Valtiovarainministeriö on laatinut ohjeet avoimen rajapinnan hallintamalliksi. Lisäksi valtiovarainministeriö päivitti perustietovarantojen rajapintamäärittelyä osana palveluväylän viitearkkitehtuuria. Yhteistä rajapintamäärittelyä hyödyntävät useat organisaatiot. Toimialat avaavat rajapintoja ja määrittelevät niiden tietosisältöjä toimintalähtöisesti omien tarpeidensa mukaisesti.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin ja lausuma voidaan poistaa.

Oikeus- ja sisäasiainhallinnon yhteinen asianhallinta- ja tietojärjestelmä

EK 25/2011 vp — K 17/2011 vp — TrVM 5/2011 vp

Eduskunnan kannanotto:

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja ottaa käyttöön oikeus- ja sisäasiainhallinnon yhteisen asianhallinta- ja tietojärjestelmän siten, että se myös aikataulunsa osalta mahdollistaa esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön voimaantulon, ja raportoi eduskunnalle seuraavassa tilinpäätöskertomuksessa.

Valtiovarainministeriöllä ei ole lisättävää siihen, mitä sisäministeriö ja oikeusministeriö ovat asiasta hallituksen vuosikertomuksen liitteessä 3 todenneet.

Poliisihallinnon VITJA-hankkeen viivästymisen vuoksi oikeushallinnon kanssa tapahtuvan tietojen välityksen kehityssuunnitelmia on täytynyt päivittää muuttuneen tavoiteaikataulun mukaisesti. Lakimuutoksen vaatimat tietojärjestelmämuutokset on kuitenkin toteutettu olemassa oleviin järjestelmiin ja muutokset on saatettu voimaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ja rahoitus

EK 10/2012 vp — TRO 4/2012 vp — M 3/2012 vp — TrVM 2/2012 vp

Eduskunnan kannanotot:

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa huomioon mietinnössä valtionavustusten käytössä, kohdentamisessa ja valvonnassa esiin tulleet ongelmat ja huolehtii siitä, että alan toimijoiden osaamista ja koulutusta parannetaan niin, että jatkossa asianomaiset säännökset tunnetaan ja niitä myös noudatetaan ja valvotaan. Hallituksen tulee lisäksi selvittää, miten valtionavustuslain 15 ja 36 §:n säännöksiä on käytännössä sovellettu ja onko esimerkiksi kilpailuvaikutuksia arvioitu.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja käyttää pikaisesti tietohallintolain mahdollisuutta asetuksin säätää muun muassa avoimista rajapinnoista. Samanaikaisesti kun päätetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteista ja järjestämisvastuusta, tulee linjata tietohallintorakenteen vaatimat toimivalta- ja vastuusuhteet tavalla, joka ei jätä epäselvyyttä siitä, millä toimijalla on viimekätinen vastuu asiassa.

Kohdassa 1 sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö ovat hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä todenneet, ettei asiassa ole uutta ilmoitettavaa.

Valtiovarainministeriön ohjaaman valtionavustustyöryhmän mietintö (Valtiovarainministeriön julkaisuja 29/2015) valmistui kesällä 2015. Mietinnössä on käyty läpi valtionavustuslain erilaiset tarkistustarpeet ja tarvittavat säädösmuutokset on tarkoitus esitellä vuoden 2016 aikana. Työryhmän työn yhteydessä kokonaisarviona oli, että valtionavustusten vaikuttavuuden arviointiin liittyvät menettelyt ovat epäyhtenäisiä eri hallinnonaloilla. Tähän liittyen mietintöön sisältyy yleisiä ehdotuksia valtionavustusten hallinnoinnin ja menettelytapojen kehittämiseksi. Oman toimialansa osalta valtiovarainministeriön on tarkoitus käynnistää myöntämiinsä valtionavustuksiin liittyvät valtionavustuslain mukaiset tarkastukset vuonna 2016.

Kohdassa 2 valtiovarainministeriö on edistänyt avoimia rajapintoja tietohallintolain mukaisen yleisen ohjauksen puitteissa. Tiedonsiirtoa varten on otettu käyttöön kansallinen palveluväylä osana kansallista palveluarkkitehtuuriohjelmaa. Palveluväylälle on määritelty hallituksen esityksessä 59/2016 vp jatkuva tuki ja ylläpito sekä viranomaisille käyttövelvoite. Rajapintojen kuvaukset ja määrittelyt ovat luonnollisesti toimintasidonnaisia: toiminnasta riippuu, mitä tietoa pitää siirtää ja minkä järjestelmien välillä. Tietohallintolain 8 §:n mukaan ministeriön asetuksella voidaan säätää toimialan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten sisällöstä. Toistaiseksi ministeriöt eivät ole tätä asetuksenantovaltuutta käyttäneet, mikä voi ainakin osin johtua siitä, ettei pelkkä rajapintamäärittely riitä halutunlaisten muutosten aikaansaamiseen. Esimerkiksi Kantapalveluissa rajapinnan kuvauksen ja määrittelyn lisäksi on ollut tarpeen määrätä muun muassa palvelun tarjoajasta, kustannuksista, henkilötietojen keräämisestä ja muista palvelun toimintaedellytyksistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta valtiovarainministeriö toteaa, että sosiaali- ja terveysministeriö vastaa toimialansa tietohallinnon strategisesta ohjauksesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn ja siihen liittyvän tietohallinnon yleinen suunnitte-

lu, ohjaus ja valvonta sekä päätöksenteko merkittävien tietohallintohankkeiden kokonaisrahoituksesta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköisen käsittelyn, siihen liittyvän tietohallinnon sekä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja yhteisten hallinnonalakohtaisten tietovarantojen käytön ja toteuttamisen suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon ohjaus on osa STM:n syksyllä 2014 julkaisemaa strategiaa Sote-tieto hyötykäyttöön 2020. Strategian toimeenpano on käynnistynyt, mutta tietohallinnon ohjaus on päätettävä osana laajempaa kokonaisuutta.

Hallitus on käynnistänyt Sote- ja aluehallintouudistusprojektin. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja mahdollisesti perustettavien maakuntien ja peruskuntien tietohallintorakenteen vaatimien toimivalta- ja vastuusuhteiden linjauksia suunnitellaan projektin työryhmissä sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön yhteistyöllä. Projektin digitalisaatio, ICT-palvelut ja tietohallinto –ryhmän tehtävänä on laatia ehdotukset siitä, miten erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ICT-palvelujen integraatio toteutetaan uudistuksessa ja miten jo ennakkoon varmistetaan se, että vireillä olevat hankinnat tukevat uudistusta.

ICT-hankkeiden tuottavuushyödyt

EK 37/2014 vp — K 12/2014 vp — K 16/2014 vp — TrVM 7/2014 vp

Eduskunnan kannanotto:

Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi merkittävien ICT-hankkeiden tuloksia, kustannuksia ja tuottavuushyötyjä osana hankesalkun seurantaa ja raportoi tuloksista eduskunnalle.

Valtiovarainministeriö on kuvannut hankearvioinnin ja suurimpia hankkeita koskevan lausuntomenettelyn sekä hankesalkun seurannan yhteisiä toimintatapoja hallituksen vuosikertomuksen liitteessä 3. Sen jälkeen kehityshankkeiden hyötyjen jälkiseurantaa on ohjeistettu maaliskuussa 2016. Tarkoituksena on, että jatkossa merkittävistä hankkeista tehdään hankesalkussa hyötyjen seurantakatsaus viimeistään 12 kuukautta hankkeen päättymisen jälkeen. Valtiovarainministeriö kokoaa hyötyjen jälkiseurannan tietoja syksystä 2016 alkaen. Lisäksi tietohallinnon kehittämis- ja koordinaatioryhmässä (TIETOKEKO) on vastikään linjattu, että kokonaiskustannuksiltaan 1-5 miljoonan euron hankkeista tehtävät suunnitteluvaiheen hankearvioinnit käydään jatkossa läpi valtiovarainministeriön kanssa, vaikkei tietohallintolain mukainen lausuntomenettely kyseisiä hankkeita koskekaan.

Osa merkittäviä tuottavuushyötyjä mahdollistavista hankkeista saa rahoitusta tuottavuuden edistämiseen tarkoitetuista määrärahoista (momentti 28.70.20). Näiden hankkeiden ja niihin liittyvien hyötyjen seurannasta ja raportoinnista sovitaan tarkemmin hankkeista tehtävissä valtiovarainministeriön ja sektoriministeriöiden välisissä yhteistyöpöytäkirjoissa.